

Evidens og Eksistens

Svend Aage Rasmussen

Udgangspunkt

- Agnes Ringer & Svend Aage Rasmussen:
"Er dette ikke udtryk for et bestemt
paradigme?" Kampen om evidensbregrebet i
psykiatri og psykoterapi.
- i: Christoffersen & Petersen (red): Er der
evidens for evidens? Samfundslitteratur 2019:
91-113.

Dagens temaer

- 1. tema: Eksisterer psykisk sygdom?
- 2. tema: Hvad virker i psykoterapi?
- 3. tema: Perspektiver

Lichtenbergs lussing

- "Når man derfor siger til et menneske *Du (din indre væren) er den og den person, for din hovedskal er på den og den måde,* da betyder det ikke andet end, at *Jeg anser en knogle for at være din virkelighed.* Hvis nu svaret på den udtalelse er en på siden af hovedet..." Lichtenbergs lussing! "Svaret burde ret beset udstrække sig til at slå hovedet ind på den, der fælder en sådan dom, for det ville være at benytte sig af en måde, der var så håndgribelig som vedkommendes visdom – hvormed det blev demonstreret, at for et menneske er en knogle intet i sig, slet ikke dets sande virkelighed."
- (Hegel 2006 [1807]: 234)

Magtens øje

Magtens øjne: Blanche's historie.
Salpêtrière 1887: Det psykomedicinske paradigme bliver født

Det teknologiske paradigme

1. Psykiske problemer stammer fra fejl-mekanismer eller –processer, der involverer forskellige former for abnorme fysiologiske eller psykologiske tilstande inde i individet.
2. Disse mekanismer kan opstilles i kausale modeller. De er uafhængige af kontekster.
3. Psykiatriske interventioner er tekniske og instrumentelle og kan designes og undersøges uafhængigt af relationer og værdier. (Bracken m. 28 andre 2012:430)

Det fjendtlige sprog

”Et sprog der beskriver mennesket eller menneskelige systemer (f. eks. familien) på en måde, hvor der ses bort fra kontekst, helhed, relationer, cirkulære sammenhænge (1. ordens kybernetik) og beskriver mennesket eller menneskelige systemer på en måde, der skjuler beskriveren, dennes position, forforståelse og samspil med systemet (2. ordens kybernetik).

Sproget er ofte negativt ladet og direkte eller indirekte afstandtagende. Et almindeligt dagligsprog bruges sjældent, men et ”teknisk-videnskabeligt” sprog med hyppig brug af fremmedord.”

(Rasmussen 2003, s. 231 inspireret af Bateson 1951)

”Sådanne mennesker”

”De evner ikke at udvise en genuin interesse for andre, de kan ikke rumme såvel det sikre som det usikre i relationer, endsige reflektere nuanceret over dem. De mangler indsigt i deres egen udvikling, formår ikke at være selvkritiske og er ikke rigtigt opmærksomme på, hvordan deres følelser og eventuelle udbrud påvirker andre. Endeligt mangler de generelt set et indre liv, herunder at opleve kontinuitet i tilværelsen, have solide evner til at forklare, lytte, føle sig forsigtigt frem i forhold til andre, være ydmyg i positiv forstand, have humor, kunne tilgive, udvise gensidighed, ansvarlighed og troværdighed. Det bør bemærkes, at sættes der positivt fortegn foran disse mangler, toner der et billede frem af vigtige evner hos den kompetente psykolog”

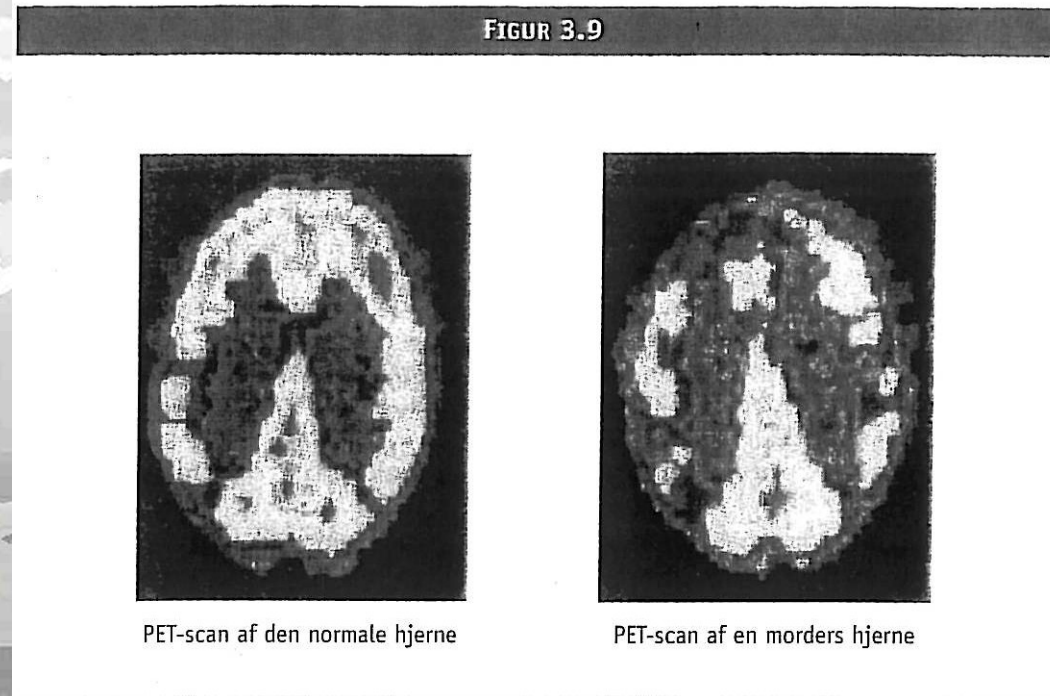
(Christiansen 2008: 12)

”Jeg kan godt tage mig selv i at dømme andre”

(Patient 2015)

At forstå en morder 1

Figur 3.9. PET-studie af en morders hjerne.

(Fra Rosenberg 2008 s. 103)

Den epistemologiske revolution i familierterapien

- 2. ordens kybernetik
- Det postmoderne
- Konstruktivisme
- Social konstruktionisme
- Poststrukturalisme
- Dekonstruktion

Det postmoderne

1. Skepsis over for meta-narrativer

- Psykoanalysen
- Empiricisme/Scientisme

2. Vægt på

- Lokale sandheder
- Horizontal ekspertise

Social konstruktionisme

"Conversation flows on, the application and interpretation of words, and only in its course do words have their meaning"
(Wittgenstein 1981, no. 135)

- Verden skabes i sproget af humane og non-humane aktanter
- Sproget er *også* skabende (Austin, 1962)

Poststrukturalisme

"Maybe the target nowadays is not to discover what we are but to refuse what we are".

(Foucault, 1982)

- Verden skabes i sproget og præges af herskende diskurser
- Nogle diskurser er potentielt undertrykkende
- Patienter har ikke en essens. Vi er, hvad vi i fælleskab gør hinanden til. Patienterne er ikke deres problemer

Diagnoser og terapi

”I don't find it necessary to know exactly what I am. The main interest in life and work is to become someone else that you were not in the beginning.” (Foucault citeret i Downing 2008)

- Hvordan blev denne diskurs til?
- Hvad er konsekvenserne af den?
- Hvilke muligheder og begrænsninger er der for subjektet? Hvad er frigørende, og hvad er undertrykkende?

Eksempler fra Psykiatrien og et destabiliserende, kritisk perspektiv

- Eksempler fra psykiatrien
- Sociologisk destabilisering
- Historien om den ”passiv-aggressive personlighedsforstyrrelse”
- Epistemologisk kritik
- Evidens

Magtens øje

Fra Rigshospitalets hjemmeside om personlighedsforstyrrelser (2010)

- "...men der er ingen tvivl om at der er tale om et samspil mellem en medfødt biologisk sårbarhed og nogle miljømæssige omstændigheder. Det helt tidlige tilknytningsforhold mellem mor og barn spiller antagelig en rolle, og specielt når det gælder borderline/emotionelt ustabile personlighedsforstyrrelser, har der i det senere år været fokus på et såkaldt invaliderende opvækstmiljø, dvs et miljø, hvor individet ikke er blevet bekræftet på en tilstrækkelig god og tryk måde. Man har desuden hos borderline/emotionelt ustabile fundet en hypersensitiv eller hyperaktiv amygdala (del af hjernen), samt andre specifikke træk i hjernen, der kan hjælpe til at forklare netop disse patienters adfærd, men det er vigtigt at understrege, at udviklingen af en personlighedsforstyrrelse også sker i samspillet med omgivelserne"
- " Et behandlingsforløb for en personlighedsforstyrrelse kan tage år og en høj motivation, evne til at afholde sig fra misbrug samt tid er en forudsætning for at gennemføre et vellykket forløb. Udbyttet afhænger i høj grad af evnen til at etablere et samarbejde med terapeuterne, samt evnen til at holde fast i sin motivation og sit ønske om at få det bedre."

Magtens øje

Det klinisk kvalitative indtryk: 2. Koncentration og arbejdsmåde

- Stabil koncentration
- Fleksibel arbejdsmåde, opgavetilpasset
- Målrettethed i arbejds/tankeforløb
- Følger villigt de givne instruktioner
- Ambitiøs arbejdsmåde
- Sjusket, overfladisk arbejdsmåde
- "Snakker udenom"
- Undvigende manøvrer (briller, lys, vand WC osv)
- Kræver gentagelse af instruktionerne
- Energiløshed, ringe udholdenhed
- "Somatisering" (hovedpine, mavepine osv)
- Pedantisk, omstændelig arbejdsmåde
- Adspredt, flygtig (afledes af indre stimuli)
- Ukoncentreret, let afledelig (afledes af irrelevante ydre stimuli)
- Rigid arbejdsmåde, manglende situationstilpasning
- Glider ud i "fjernhed"
- Omskiftelig holdning, uensartet, svingende koncentration (Anonym psykologkilde 2007)

Magtens øre

Det klinisk kvalitative indtryk:

3. Verbalisering

- Nuanceret, flydende verbalisering
- Præcis, klar sprogbrug, god syntaks
- Rigt ordforråd
- Fremmedord
- Jargon
- Dialekt
- Dramatiserende sprog, overdrivelser
- Tendens til at tale meget
- Tendens til at tale lidt
- Hastig afsnuppet talemåde
- Sløv, langsom talemåde
- Griber ind i folks tale
- "Fladt sprog"
- Ubehjælpeligt sprog
- Omstændelig talemåde
- Frasepræget sprog
- Tendens til ufuldstændige sætninger
- Fragmenteret talemåde
- Uregelmæssigheder i talehastigheden
- Stop i talestrømmen
- Uafbrydelig talestrøm
- Vagthed i fremstillingen

(Anonym psykologkilde 2007)

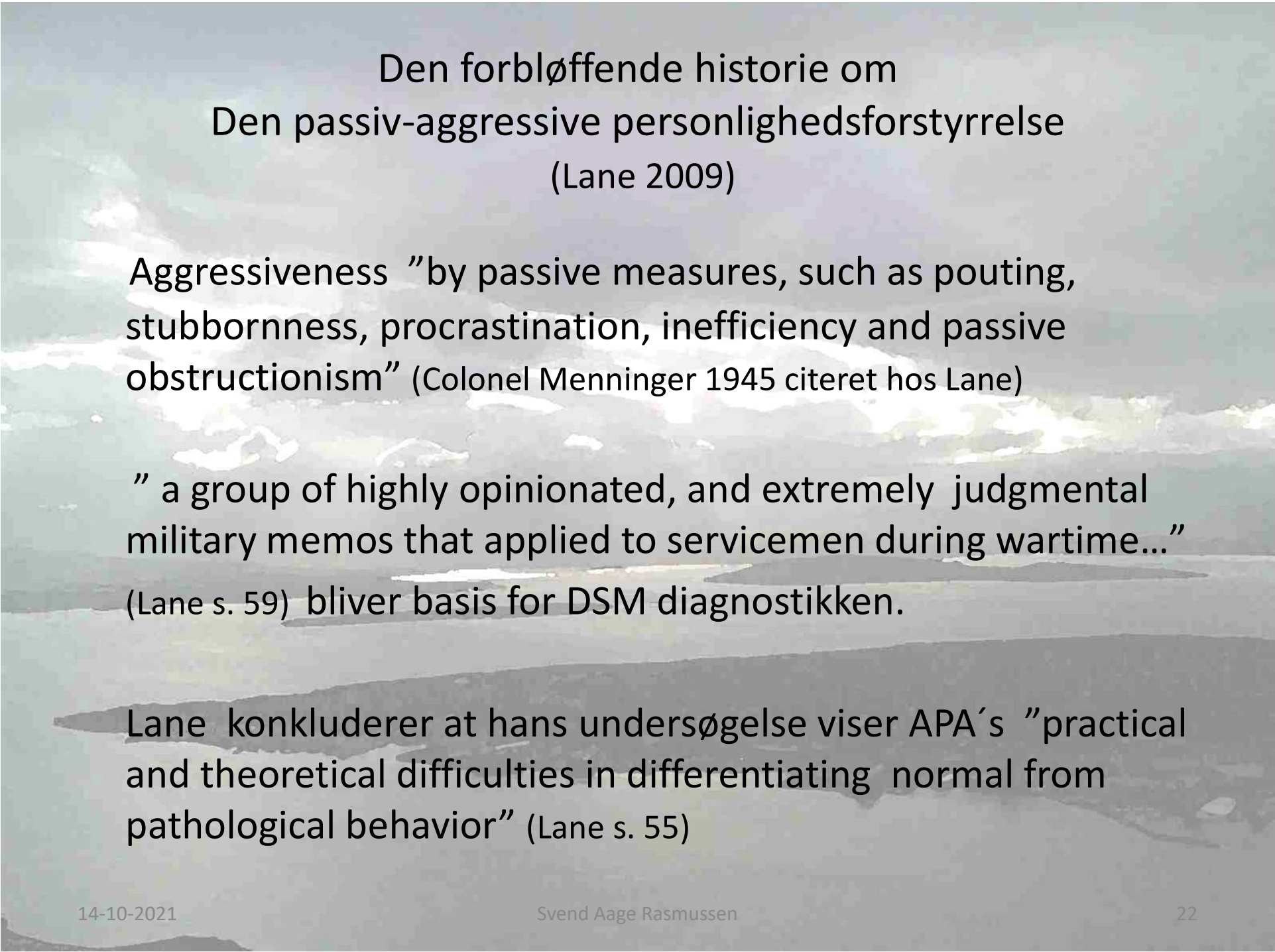
”Sådanne mennesker”

”De evner ikke at udvise en genuin interesse for andre, de kan ikke rumme såvel det sikre som det usikre i relationer, endsige reflektere nuanceret over dem. De mangler indsigt i deres egen udvikling, formår ikke at være selvkritiske og er ikke rigtigt opmærksomme på, hvordan deres følelser og eventuelle udbrud påvirker andre. Endeligt mangler de generelt set et indre liv, herunder at opleve kontinuitet i tilværelsen, have solide evner til at forklare, lytte, føle sig forsigtigt frem i forhold til andre, være ydmyg i positiv forstand, have humor, kunne tilgive, udvise gensidighed, ansvarlighed og troværdighed. Det bør bemærkes, at sættes der positivt fortegn foran disse mangler, toner der et billede frem af vigtige evner hos den kompetente psykolog”

(Christiansen 2008: 12)

Sociologisk destabilisering af diagnoser

- Degraderingsceremonier (Garfinkel 1956)
- Besudling (Goffman 1961)
- Etikettering (Scheff 1966)

Den forbløffende historie om Den passiv-aggressive personlighedsforstyrrelse (Lane 2009)

Aggressiveness ”by passive measures, such as pouting, stubbornness, procrastination, inefficiency and passive obstructionism” (Colonel Menninger 1945 citeret hos Lane)

” a group of highly opinionated, and extremely judgmental military memos that applied to servicemen during wartime...”
(Lane s. 59) bliver basis for DSM diagnostikken.

Lane konkluderer at hans undersøgelse viser APA's ”practical and theoretical difficulties in differentiating normal from pathological behavior” (Lane s. 55)

Epistemologisk kritik

Om fortalere for simplistisk naturvidenskabelig tankegang siger Wittgenstein, at de:

”... bestandig har naturvidenskabens metode i tankerne og fristes uimodståeligt til at spørge og svare på samme måde som i naturvidenskaben. Den tilbøjelighed ... fører ... ind i fuldstændigt mørke”

(1958: 18)

Bateson udfolder en lignende argumentation i sin kritik af ”det dormitive princip”

(Bateson 1972)

Fuldstændigt mørke?

- **Drapeotomani** (Rose 2009, der refererer Cartwright 1851)
- **MDD** (Brinkmann 2010, der refererer Moynihan 2006)

Evidens?

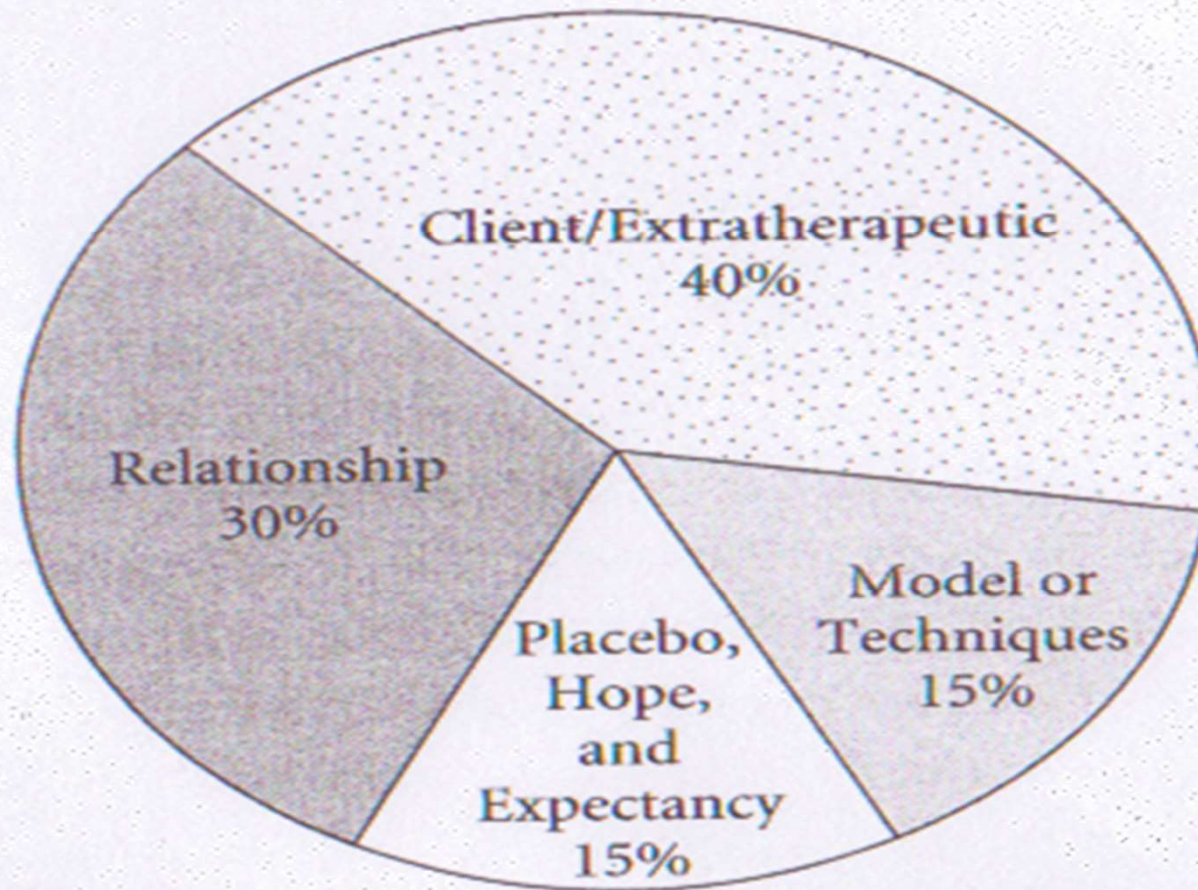

Figure 2.1. Factors Accounting for Change in Therapy.
Source: Asay & Lambert, 1999.

Hvad virker for hvem?

- "To be frank, any assertion for the superiority of special treatments for specific disorders should be regarded, at best as misplaced enthusiasm, far removed from the best interest of the consumer."
- "The quality of the client's participation is the major determinant of outcome."
- "The medical model for psychotherapy remains robust. To move beyond it, to accept and then put to use the latest science, will require nothing short of a paradigmatic shift."

(Miller, Hubble, Duncan & Wampold, 2010, s. 422, 424 & 428)

Postmoderne alternative synspunkter

At forstå en morder 2

- "Jeg Pierre Rivière, der har slået min mor, min søster og min broder ihjel" (Foucault 1975)
- "I begyndelsen af juli, i en ekstremt varm periode, gik en ung mand hen under aften fra sit kammer, som han lejede i S-stræde ..."
"Han følte sig kuet af fattigdom; men tilmed hans betrængte situation var i den senere tid ophørt med at bekymre ham" (Dostojevskij 1866)

Postmoderne ekspertice: Fra *teknisk rationalitet* til *refleksion-i-handling*

Den postmoderne "refleksive praktiker" møder problemer i en virkelighed præget af:

- Komplexitet
- Usikkerhed
- Ustabilitet
- Hvert problem er unikt
- Værdikonflikt

(Schön 1983)

Om diagnose og maskintænkning

”Diagnosis... are part of the machine thinking. The price for not being kicked out of society are being treated like a machine. Diagnosis are perhaps useful for professionals. Patients ought to treat themselves as human beings”
(Cecchin 2003)

Terapeutisk kolonisering

"For if we use in our talk about ... people's intimate, personal relations the kind of specially invented, abstract terms we usually feel free to use in our theorizing in psychology, then, we end by putting *their* words into *our* terms, inviting an "ideological dilemma" of a very particular kind: for our words work to "colonize", so to speak, the modes of being of those we study."

(Shotter 1993: 181)

Reflekterende processer

- "We said to people 'we think you should think this way', meaning stop thinking like you do, and think like us. Stop doing what you are doing, and do this instead. It was about telling people how they should live their lives. This got unpleasant after a while, and that lead to us having to give it up."

(Andersen i Anderson & Jensen 2007, s. 159)

Om-tænkning og Med-tænkning:

Fra at tænke *om* klienter som abstrakte individer til at tænke *med* dem i en dialogisk struktureret, social praksis

(Shotter 2008)

Tanker om med-tænkning og om-tænkning

- Vi kan ikke, ikke tænke *om* patienten
- Vores tanker *om* patienten skal være postmoderne inspireret, fx skal vi:
 - Være skeptiske over for metanarrativer og universel viden
 - Ikke se viden som ubestridt
 - Se viden som udtryk for magtforhold
 - Være situerede og personlige
 - Være bevidste om sprogets formende kraft
- Vi skal så meget som muligt tænke *med* patienten

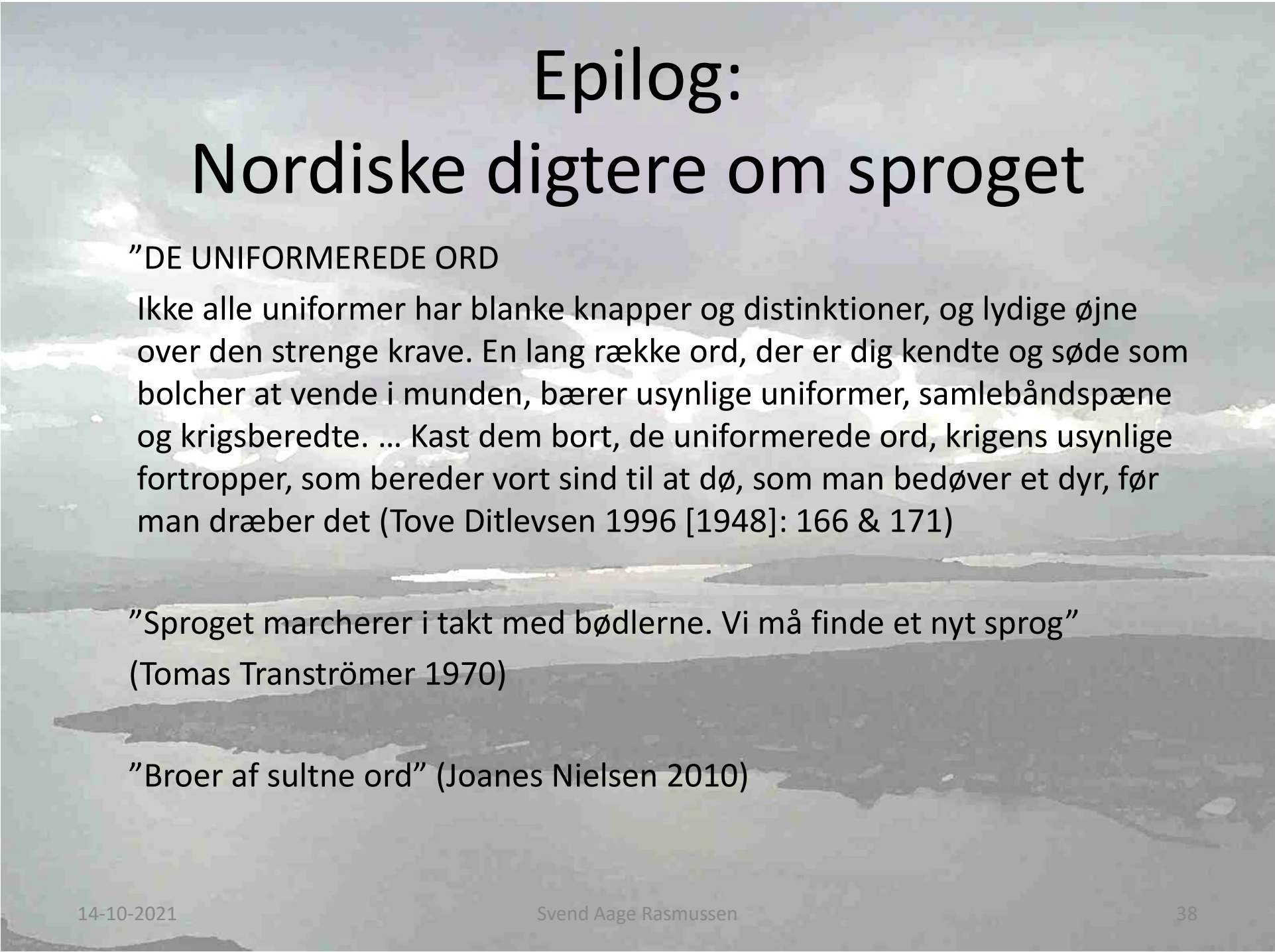
Modtænkning og Modhandling

- Sociologiske mikroprocesser: "Små livshandlinger" (Goffman 1961, Wade 1997)
- Modmagt: "...there is no single focus of great Refusal, no soul of revolt, source of all rebellions, or pure law of the revolutionary. Instead there is a plurality of resistances, each of them a special case." (Foucault 1978)

Den refleksive praktiker

- Menneskesyn: Det agerende menneske
- Kendskab til videnskabsteori
- Kendskab til anomalier inden for det psykomedicinske paradigme
- Bred orientering i psykologi og tilgrænsende videnskaber som sociologi og antropologi

(Ringer & Ramussen 2019: 105-108)

Epilog:

Nordiske digtere om sproget

"DE UNIFORMEREDE ORD

Ikke alle uniformer har blanke knapper og distinktioner, og lydige øjne over den strenge krave. En lang række ord, der er dig kendte og søde som bolcher at vende i munden, bærer usynlige uniformer, samlebåndspæne og krigsberedte. ... Kast dem bort, de uniformerede ord, krigens usynlige fortropper, som bereder vort sind til at dø, som man bedøver et dyr, før man dræber det (Tove Ditlevsen 1996 [1948]: 166 & 171)

"Sproget marcherer i takt med bødlerne. Vi må finde et nyt sprog"

(Tomas Tranströmer 1970)

"Broer af sultne ord" (Joanes Nielsen 2010)

Kjerlighedens Gjerninger

"Ved formildende Forklaring skjuler den Kjerlige syndernes mangfoldighed.

Det er bestandigt Forklaringen, der gjør Noget til hvad det nu bliver. Kjendsgjerningen ligge til grund, men Forklaringen gjør udslaget. Enhver Begivenhed, ethvert Ord, enhver Gjerning, kort Alt kan forklares på mange Maader; som man usandt siger, at Klæderne gjøre manden, saaledes kan man med sandhed sige, at Forklaringen gjør Gjenstanden for Forklaringen til hvad den bliver. Der er betræffende et andet menneskes Ord, Gjerning, Tænkemåde ingen saadan vished, at jo det at antage egentlig betyder at vælge. Opfattelsen, Forklaringen er derfor, just fordi Forklaringens Forskjellighed er mulig, et Valg. Naar da denne mildere eller formildende forklaring forklarer, hvad Andre letsindigt, overilet, strengt, haardhjertet, misundeligt, ondskabsfuldt, kort ukjerligt uden videre forklare som Skyld, naar den formildende forklaring forklarer dette på en anden Maade, så tager den jo nu én Skyld nu en anden bort, og gjør saaledes Syndernes Mangfoldighed mindre, eller skjuler den." (Kierkegaard (1962 [1847]: 280).

Goffmans credo

”It was then and it still is my belief that any group of persons – prisoners, primitives, pilots and [psychiatric] patients – develop a life of their own that becomes meaningful, reasonable, and normal once you get close to it, and that a good way to learn about any of these worlds is to submit oneself in the company of the members to the daily round of petty contingencies to which they are subject.”

(Goffman 1961:7)

Epilog: En dansk pioner om hjælpekunst, nu evidensbaseret

”Sympathie skal man have, men denne Sympathie er først sand, naar man ret dybt tilstaar sig selv, at hvad der er hændet eet Menneske, kan hænde alle... Den Læge ved en Daareanstalt, der er dum nok til at troe sig i al Evighed klog og sin smule Forstand assureret for al Skade i Livet, han er vel i en vis Forstand klogere end de Afsindige, men han er tillige dummere, og han skal vist ej helbrede Mange”

(Søren Kierkegaard 1844)

14-10-2021

Svend Aage Rasmussen

42